

Siniša Vuković
Split

BALANCA OL BESID

Suvremeno čakavsko pjesništvo srednje Dalmacije

Dubravka Borić: *U PUČIŠKU VALU KUŠTAT*
Ogranak Matice hrvatske, Split, 2004.

Poslije snažnog lirskog odjeka u poeziji Vlaste Vrandečić-Lebarić, pučiški je idiom otoka Brača dobio još jedan pjesnički trzaj. Riječ je o pjesnikinji Dubravki Borić, koja se predstavlja svojim čakavskim prvijencem: *U Pučišku valu kuštat* (pomalo čudi što nitko na potezu od autorice do izdavača nije primijetio pogrešnu majuskulu u naslovu!).

Jedina veza, međutim, među dvjema poetesama jesu zajednički jezik, pučiški govor, dakle, te slaganje stihova u modelu gotovo riječ pod riječ.

A očituje se i još jedna značajka pučiškoga poetskog djelokruga: od dva pjesnika, oba su – žene! Hvarsko je čakavsko pjesništvo zadnjih godina doživjelo pravu renesansu dijalektalnih versa, ali su muškarci na tom *škoju* u vidno podčinjenom položaju. Na Braču je drugačija situacija: u eri ekspanzije čakavskog stiha glavni nositelji upravo su muškarci. Sjetimo se samo Stjepana Pulišelića ili Tomislava Dorotića, odnosno Zlatana Jakšića ili Drage Štambuka, da spomenemo samo neke. Uzmemo li u obzir poeziju spomenute Vrandečić-Lebarićeve te plodne selačke književnice Neve Kežić, Dubravka Borić rijetka je mladica što no propupala je na stablu suvremene bračke ženske čakavske lirike.

Pjesnikinja o kojoj nam je ovdje kazati koju više, Dubravka Borić, prihvatila se deskriptivnog modela pjesnikovanja, odbacivši u startu apriornu poetsku recepturu koja se ima gajiti na nagnuću i pjesničkom srhu. Umjesto da se služi metaforičkijim kazivanjima, te da *kaštil* svoje stihobirke gradi s pjesničkim figurama i ustaljenijim elementima versifikacije, ona je pribjegli registriranju zatečenog stanja, odnosno prizivanju u sjećanje običajnika do kojeg moguće je prodrijeti još jedino uz pomoć starijih ispitanika i svjedoka pokojnih vremena. Tako, izdvajamo dvije ilustracije s temom majke: “Mater je iškala furminonte i/ užgola/ lampjun/ nasri zida” (*Uz lampjun*); ili: “Brimena brola,/ maštile vodie na glovi nosila,/ lušiju od luga činila/ i robu prola” (*Mater Broško – mater moja*).

Na putu takvih stremljenja pjesnikinja Dubravka Borić služila se ponajvećma kampanilističkom ikonografijom rodnih Pučišća, te je izvan djelokruga radijacije svojega

mjesta sastavila ovaj kanconijer. Naime, u biografiji potkraj knjige nalazi se znakovita konstatacija kako ona: “kao odlomljen kamen, živi u Podgori, tom cvijetu Makarskog primorja, ali Brač i njena Pučišća su uvijek tu negdje jer ona je ipak, prije svega, *dite na stinji rojeno i ol stinjie gojeno*”. Dakle, ona je pisala ovu knjigu gledajući Brač s kopna, s druge strane: štoviše, one suprotne. No to ju je još više motiviralo, to joj je odškrinulo vrata baštine, to je raščistilo prašinu s njezina sjećanja, te je perom i papirom hotila imobilizirati oštećeni ekstremitet svojega pučiškoga govora. Kao i svaki drugi naš čakavski jezik, i ovaj pučiški podložan je utjecajima štokavskih interpolacija, pa je svaki literarni trzaj – u težnji očuvanja vernakularnog nam govora – vrijedan svake hvale i poštovanja.

Od kampanilizmu navlastitih motiva i tema najviše dominira toponomastička građa pučiške provenijencije. Osim onim duhovnim vezama, poetesa Borić neraskidivim je nitima privezana i uz materijalne sfere svojih Pučišća: “Sunce rastočilo zloto./ Po Čelu./ Racu./ Bračuti/ palo./ U Puortu/ ostalo” (*Žica robe u litnji don*); ili: “Puno puti na don/ hodile su/ na Bočatu./ na Dunoj./ u Krojevića – paloc.../ vodu molit./ rivon je i brdon/ doma nosit” (*Voda*).

Joško Božanić u jednoj je svojoj pjesmi slavio kako od jezika mijesi tijesto, a za Borićevu bi se moglo kazati da od leksika tijesto mijesi. Njezine su pjesme jako impregnirane dijalektizmima – od kojih je većina marno okupljena i stručno obrađena u aneksnom rječniku na koncu knjige – i pravo su blago pučiškog idioma. Slično kao i Ante Nižetić, Selčanin, i Dubravka Borić kanda hoće sastaviti pjesmu sa što više čakavskih riječi: za koje svaki put i nema pravog razloga da se nađu unutar pjesme. Reklo bi se: riječi su te koje daju smisao pjesmi, a nije pjesma (uvijek) glavnim razlogom postojanja nje same. To i ne mora biti loše, niti se treba lošim zvati, ali svakako je svojevrsni artefakt, koji nam signira postojanje dvije vrste suvremene čakavske poezije. Jedna će biti deskriptivna i nje je više, a druga će biti lirska, pounutrena i ona je rjeđa.

Rekosmo već, glas Borićeve smjestit će se unutar prvog rukavca. Pogledajmo jedno nizanje *bjankarije* iz pjesme *Žica robe u litnji don*: “Maštil lušije/ kapje pota banjo./ Trličodu se na daski./ šudarići./ korpeti./ intimele./ mierla./ lancuni./ tavaje./ tavajoleti...” Ili nakita na drugom mjestu: “Kulojne, kulojne/ kadienice./ bracioleti./ prsteni s velin okon./ ročine./ puntapeti...” (*Rub uz more svitli*); odnosno čistog maritimno-mediteranskog inventara: “Sviće s rive./ luminorij./ škure./ jorbuli./ idra./ kampaniel./ Veli ried...” (*Pučiško vala s večera*).

Borićevoj nije bilo ni na kraj pameti unositi haiku unutar korica ove zbirke, ali je, nesvjesno, izradila jednu dojmljivu u dalekoistočnom stilu sačinjenu sličicu. Hoćemo reći, prva tri stiha prve kitice pjesme *Kaštil*, upravo je u duhu i metru japanske dosjetke: “Kroz ponistricu/ priko racvale čoke/ jutarnja svitlost.” Sličnih poetskih freskica naći je i na drugim mjestima knjige *U Pučišku valu kuštat*.

Pjesma koja je zbirci i dala ime, zatekla se ovdje čak u tri varijeteta. Prvi je tiskan kao i sve pjesme, drugi je skenirani autograf pjesnikinje, a treći predstavlja notno izdanje uglazbljene verzije. Pjesmu je u duhu klapskog pjevanja uglazbio Živan Pačić Adrian, dok se za notografiju pobrinuo Ivo Duje Ordulj. No, postoje dvije pjesme koje bi mogle otrpjeti antologijski strogi izbor: *Stinja i čovik ol bile prašine* i *Po kuogulima*. Prva od njih je uspjelija i može se čitati kao svojevrsni hvalospjev kamenaru i *škarpelinu*, a potonja u sebi sadrži svu slast i kob života na škoju, života koji ljubi i kudi. Dakako, posebno je mjesto

primalo opjevavanju života na kamenu i s kamenom, jer *stina* je glavni izvor egzistencije i bitka u *pučiškon vali*. Ne čudi, stoga, što su kakvoćom najkoncentriraniji tekstovi dospjeli upravo iz tog životnog i inspirativnog areala.

Knjiga završava lijepo zaokruženim aneksnim rječnikom, koji nudi rješenja čitateljima što slabije se snalaze s razumijevanjem pučiškog idioma. Crticu o značajkama pučiškoga govora napisala je Lucija Puljak, a slovo predgovora akademik Petar Šimunović. Iako to nije eksplicitno naznačeno, vjerujemo da su upravo njih dvoje izradili i spomenuti glosar, te odredili suprasegmentnu, naglasnu razinu ovih stihova.

Knjigom *U Pučišku valu kuštat* Dubravka je Borić uspješno debitirala na dalmatinskom čakavskom Parnasu. Vjerujemo da će u sljedećoj zbirci svoj poetski jezik i kod još više proširiti i produžiti.

Frane Martinić: *TIMBAR DITINSTVA*

Naklada Bošković, Split, 2004.

Kad nam je zboriti ili pisati o čakavskoj književnosti, ali i čakavštini općenito, tada je nemimolazno susresti se s nekoliko fenomena. U slučaju mladog i premladog pjesnika Frane Martinića – koji, ipak, nije toliko mlad, a da ne bi bio u stanju objaviti pjesničku knjigu – najznačajnija je odlika upravo njegova juvenilnost. Dočekati objavljivanje prvijenca kao maturant, zacijelo je svojevrsni kuriozum, a baš se to dogodilo Frani Martiniću, Bračaninu sa splitskom adresom.

Na osi apscisi suvremene čakavske riječi lijevu ruku moglo bi činiti pjesništvo mladih demijurga, kakav je svakako slučaj Frane Martinića, dok bi na dlanu desne ruke bila osjetno veća gužva. Tu bi se nalazili životom izmoreniji i izučeniji pjesnici i pjesnikinje. U prvom redu pjesnikinje, jer su brojčano premoćnije. Pod egidom “tako je govorila meni moja nona”, mnoge se učiteljice danas panoramskim gledom osvrću na prijedeni životni put. To da se čakavskim pjesmama javljaju većinom umirovljene učiteljice ili liječnice, ali i penzijom osigurane stanovnice naših otočkih i primorskih krajobraza općenito, fenomen je sam za sebe; specifikum, naime, koji traži objašnjenja u ozbiljnijoj sociolingvističkoj ekspertizi.

Frane Martinić starta na bitno drugačiji način: on na život ne gleda odozgo, nego odozdo. On na život ne gleda uvijek kakav on jest, nego kakav bi trebao biti. No, to ga ne sprečava da iz zatečenog (otočkog) svijeta crpi nadahnuće na stazi svojega lirskog rasta. Zato i stavlja naslov knjizi *Timbar ditinstva*. Zanimljivo je što tu u čakavštini već obilato potrošenu riječ – ditinstvo – on stavlja u kontekst života svojim literarnim *timbrom*.

Kad se panoramskom mrežom prekrije poetski svijet ovog mladog začinjavca, nekako otprve iskristalizira nam se činjenica kako je Frane Martinić slikar koji umjesto kista rabi pero. On se želi zavući u svaki dolac i svaku valu svojeg otoka. On hoće dotaknuti sve. Nema te pojave ili vrednote ma kakve vrste na njegovom Braču, a da je on nije kadar provesti u knjigu, u svoju pjesmu i obilježiti je *timbrom* prije djedovog mu, negoli baš njegovog – *ditinstva*.

Leksik kojim je izgrađena ova pjesnička slikovnica svakako zapreplašuje. Posebice onda ako uzmemo u obzir činjenicu da je njegov korisnik malne čosavi srednjoškolac: k tome, još, ne živi na otoku! Doista, Frane je Martinić od oba nonota i none (jedan mu je

roditelj iz Pučišća, a drugi iz Povalja), iscrpio što je god mogao više iskustava i čakavizama, te ih je metnuo u pravi kontekst i na pravo mjesto u svojoj knjizi.

I koliko god pjesnik bio razapet na relaciji Povalja-Pučišća – koja makadamom iznosi usve nekoliko kilometara, ako se ide prečicom – u njegovu jeziku dominira povaljski čakavski impuls. Ako je neka riječ i preuzeta iz Pučišća, ona je stavljena na obzor povaljskog izraza. Jer, u pučiškom su idiomu toliko navlastiti diftonzi – toliko netipični za Povalja – da je već odoka moguće determinirati razliku među njima, odnosno sigurno i brzo diferencirati o kojem je od ova dva idioma govora. Zapravo, u jezičnom je smislu došlo do malog nesporazuma, jer je nedostatkom oka stručnjaka napravljeno niz propusta. Leksik je, dakle, povaljski, ali je pet posto onih akcentuiranih riječi posvema određen kao pučiški. A čak ni to nije načinjeno zanatski, jer je mjesto dugog i uzlaznog čakavskog akuta u ovoj knjizi označeno štokavskim dugouzlaznim akcentom. Ako se akcentuira, trebalo bi akcentuirati sve, a kad se već akcentuira, onda valja sustavno provoditi akcentuaciju koja i pripada dotičnom govoru.

Kao što smo percipirali u mnogim čakavskim pjesničkim zbirkama Dalmacije, i u ovoj, *Timbar ditinstva*, prevladava deskriptivni autorski izraz. I to je ona vrsta deskripcije koja ne opisuje iznutra, nego izvana. Nižu se sličica do sličice poput razmrvljenih stakalaca u kaleidoskopu: maslina ustupa mjesto lozi, loza pijaci, pijaca nonotu, nono noni... Značenje je ovog pjesničkog refleksa, rekosmo, mladost pjesnikova, a još i više način motrenja naraštajâ. Naime, iako dobnost ne pripada generaciji onih kojima je dijalekt sredstvo komuniciranja, Martinić ga izvrsno rabi i prepoznaje: pretvorio ga je u sjajan mehanizam pomoću kojeg može dočarati ono što ne može doživjeti. Služeći se empirijskim bisagama drugih, starijih, on se metamorfozira u nešto što nije, te – poput astronauta u bestežinskom stanju – uspješno živi život koji nije njegov, razumno se koristi jezikom koji, *horribile dictu*, nije njegov.

A propos spomenutog pjesnikovog slikarstva, navest ćemo nekoliko lijepih primjera: “Natopjeni su karatili,/ Pripremili su se maštili,/ Osušili su se misi,/ Odrišili su se grisi” (*Jematva*); ili: “U portu,/ Za rivon,/ Privezon stoji,/ I svoje zojne done broji./ Stori kaić// Žmarila mu pitura,/ Dešvala ga bura,/ Izlumbardalo jugo,/ Vas se je rasuši...” (*Stori kaić*); ili: “Veli karatil,/ Rasušeni baril,/ Kamenica od uja,/ Damijona od vina,/ Pršut i slanina,/ Jedna storo vrića,/ Dvo probužono sića,/ Maškin i motika,/ Na zidu požmareno slika...” (*Konoba*).

Djetinjstvo i inspiracija najčvršće su vezani s otokom Bračom, pa ne treba čuditi što je mnogi od ovdje selektiranih pjesmotvora posve posvećen upravo njemu. Razlozi neskrivene i neizmjerne ljubavi spram Braču vide se već na samom incipitu u knjigu, u prvoj pjesmi: “Ja volin moj Broč,/ Jer tamo su rojeni mater i čaća,/ Jer rodi maslina i reste drača./ Volin tu škrtu zemju i tvrdi kamen,/ Če je mojega Broča znamen” (*Moj Broč*). Ali, pjesnik nije uvijek tako ubav i umilan, on zna biti strog i okrutan: “Doć na Broč,/ A ne uspet se na Vidovu goru,/ Čoviče, pitat ćeš zoč,/ Ali vajalo bi ti dat,/ Nojveću pokoru” (*Gušti Vidove gore*). Doza humora, također, ne nedostaje pjesničkom rukopisu mladog Martinića: “Ne može se zaspat od šušura i buke,/ A dicu uvolit u posteju, to su prove muke” (*Lito na Broču*); ili: “Vrotila se kuma Dome iz Trešta,/ Na njon lipo, novo vešta,/ Ol kože taki i boršin veli,/ O, kuma Dome, ke beli!” (*Vrotila se kuma Dome*).

Značajka je čakavske poezije i velika prožetost vjerskim običajima i Bogom. Ni taj stratum nazovi *čakaviane* nije zaobišao mladog pjesnika. U ovom lirskom brevijaru našlo

je mjesta nepregledno mnoštvo svetaca i blagdana, načina svetkovanja određenog patrona ili dana u godini: od moljenja krunice do sprovoda, od nedije do fijere, od Svetega Jere do Svetega Ivana, od Svete Luce do Zdravo Marije, od Sudnjeg dana do Badnjeg dana...

Pjesma *Pismo* jako je uspjela lirska, pomalo tužna kartolina. Umnogome podsjeća na pjesničku korespondenciju Sergeja Jesenjina sa svojom majkom. Jednako tako, pjesme *Komora*, *Nono i tovarčić* i *Jubav* bile bi mogući pretendenti ozbiljnijem književno-kritičkom tretmanu, koji tretman ne bi ispustio ni strože oblike provjere literarne kakvoće. Time je mladi pjesnik Frane Martinić potvrdio svoju talentiranost i spremnost za vrijedne književne izazove, pa očekujemo još profiliranije pjesme, još suvisliji izraz i uspjeliju literarnu zaokruženost općenito. Knjiga kojom nam se autor predstavlja u ovoj prilici, otvara mogućnost brzog umjetničkog rasta i razvijanja istinskog artizanskog potencijala.

Usprkos svim jezičnim i gramatičkim nejasnoćama i nesporazumima, zbirkom *Timbar ditinstva* i Povlja dobivaju svoj kanconijer, pridružujući se brojnim bračkim mjestima koja su se već upisala na dijalektalnu lirsku kartu Hrvatske.

Vesna Trutanić: *MOJI PUTI*
Samizdat, Zagreb, 2003.

Istočni dio otoka Brača, znamo, čvorište je i žarište brojnih pjesnika, u prvom redu čakavskih. Selca su, poznato je, mjesto kamenara i klesara, težaka i pastira, ali i mjesto puno poznatih pjesnika, te biskupa. Zanimljivo je kako su tri zadnja biskupa – štono na čelu su Hvarske biskupije – upravo Selčani; počam od Andra Štambuka i Celestina Bezmalinovića do sadašnjeg Slobodana Štambuka. Ali, Selčani nisu samo davali prvog čovjeka pripadajućem Ordinarijatu, nego su s čak četiri predstavnika zastupljena u cehovskoj književnoj organizaciji: Društvu hrvatskih književnika. Podsjetimo, to su: Zlatan Jakšić, Neva Kežić, Drago Štambuk i malenkost autora ovog teksta.

Ali to nije sve. Selčanin je i Dasen Štambuk, književnik i filozof koji je preranom smrću otkinut iz florilegija suvremenog stihopisanja (1957. – 1989.). On je autor zanimljive zbirke *Isusovo dijete Dasen*, a u manuskriptu je ostavio materijala barem za dvije samostalne pjesničke knjige, uglavnom religiozne i religiozno-protestantske tematike, naplavljene filozofskim razmatranjima i pitanjima bitka. Ante Nižetić senior (1924.) također je publicirao dva pjesnička sveska, a najnovija grana razgranatog selačkog stabla pjesnika jest Vesna Trutanić. Ona se javlja svojim debitantskim radom, signifikantno naslovljenim: *Moji puti*.

Vesna se Trutanić javlja u čakavskoj književnosti (ali i književnosti općenito) pomalo naglo i neočekivano. Naime, nikakvih prijašnjih ozbiljnih literarnih ambicija nije imala, nego je svoje bavljenje poezijom pjesničkom knjigom verificirala tek nakon nekoliko nastupa na pjesničkoj manifestaciji *Croatia rediviva*, koja se – kako je poznato – odvija u srpnju, u rodnom joj Selcima već desetljeće i pol.

Kao što je samozatajna bila njezina literarna aktivnost, jednako je samozatajan i njezin pjesnički govor. Spektar koji Trutanićeva želi pjesnički osvjetliti, spektar je koji je i inače poznat u čakavskoj lirici, ali se ona pomiče i korak dalje, ona prihvaća jedan drugi izazov, koji izazov razmjerno rijetko naplavljuje dijalektalnu poeziju: ljubavna lirika.

Zapravo, u traženju ljubavnih pjesama unutar čakavskim stihovima isklesanih pjesmotvora, opet bi nas trag odveo u pjesnička bračka Selca. Jer, poetesa Neva Kežić

jedina je koja u cijelom čakavskom imeniku piše istaknutije lirske kitice, koja toliko vremena pridaje ljubavnim stihovima i ljubavnim pjesmama. Da, i ona je krenula putanjom pjesnikovanja nadahnutog ponajprije percepcijom vizibilnih elemenata, zatim onih štono čupa ih iz sjećanja iz svojeg djetinjstva, eda bi najposlije prepustila se zovu srca i duše. Vesna Trutanić, s druge strane, ide obrnutim smjerom od naznačenog kod kolegice joj i sumještanke rođenjem (jer Trutanićeva već niz godina živi u Zagrebu), te se opisu krajobraza, putova i kala, susjeda i mjesnih *redikula*, uspjela othrvati u vlastitim pjesmama. Odluku za takvu opredijeljenost jamačno je pronašla u motivima svojih brojnih prethodnika, koji su bogato – pa i višekratno – obradili slične teme i izazove.

No, Vesna Trutanić nije se stubokom ogradila od detalja koje pamti iz djetinjstva, od ljudi koji su na ovaj ili onaj način obilježili njezino odrastalačko doba. Sasvim pjesnička apoteoza ocu i majci našla je središnjeg mjesta u zbirci *Moji puti*, a i sami tekstovi imenovani su kao: *Moj otac* i *Moja mater*. Potonja je estetski uspješnija stihovana tvorevina, a u cijelosti glasi: “U fibri san ležala,/ buncala i mokra se tresla,// a onda je doša andjel,/ zamota me u mokru krpu/ i ko rukon odni svu moju bol// Kad san otvorila oči,/ vidila san moju mater.” Iako ne ide u red antologijski prihvatljivijih pjesama, u njoj je izbjegnuta doslovnost koja često zna biti posljedica želje za pjesničkom obradom osjetljive teme poput ove.

Nadalje, kao što se može očekivati od jednog pjesničkog prvijenca – kojemu je kampanilizam naprosto imanentna tvar – logično je bilo predmnijevati kako će svojeg prostora u zbirci pronaći pjesme štono ditirampski veličaju otok Brač u cjelini, ali i Selca zasebice. Zatim, tu će se okupiti prijateljice iz škole, pjesnička manifestacija o kojoj je već bilo govora, kao i vječna tema i vječni motiv selački – kamen.

Što se, pak, čitatelj dublje zaputi u knjigu, opazit će sve veći odmak od kampanilizma, te će sve dominantnijim postati spomenuti ljuveni zov ove poetese. Prevladavat će i arkadijska dekoracija pojedinih versa, propitkivanja o životu, biću, prirodi... Povremeno će se okretati eliptičnijem izrazu, kao recimo u pjesmi *Jubav cviča*: “Skupa vonja/ pomišano cviče,/ a reste u dva pitara.” No, ipak će tu najviše energije bit uloženo u komunikaciju s nepoznatim *princom na bijelom konju*, ipak će tu najviše težnje bit usmjereno u žuđenu i traženu Osobu. Svaki put Trutanićevoj nije pošlo za rukom oduprijeti se banalnostima i slabijim rješenjima, svaki put nije uspjela napisati pjesmu koja pruža otpora; ali, u nekim situacijama složila je sasvim lijepe pjesničke slike: “Još ne spavan,/ a skoro će dan/ I nemoj mislit da te čekan/ Budna san tebi za dišpet,/ da mi ne bi doša u san” (*Za dišpet*); ili: “Ne znan više ča si ti, a ča san ja/ Zauzlani u veli grop stenjemo bez riči/ i ne možemo se odrišit,/ ni vratit, ni naprid poč.// Ne znan više ča je moja duša,/ a ča je tvoja./ Pritumbaju se u škatuli/ na kojon ne piše/ je se zove jubav ili bol” (*Ne znan više...*).

Što se leksika tiče, on nije golem i ne sadrži pregršt posebno zanimljivih čakavizama, ali je sintaksa i morfologija posvema identična odlikama selačkoga govora: bez obzira na to što autorica pripada mlađem naraštaju Selčana, bez obzira na to što živi izvan matičnog mjesta, u Zagrebu.

Kako bilo, stihobirka *Moji puti* nije samo jedan u nizu kamenčića u razlivenom mozaiku selačkih pjesnika, nego predstavlja samostalan i samosvojan svijet za sebe, koji ima pravo računati na pažnju i kritike i čitatelja.

Lucija Rudan: *KAD SON ONO MOLO BILA*

Centar za kulturu, Stari Grad, 2001.

Zapravo zaprepasuće je s koliko je nemara i šutnje medijski popraćen izlazak iz tiska knjige *Kad son ono molo bila*, hvarske poetese Lucije Rudan. U vrijeme kad se pojavila u javnosti i na tržištu, prije nekoliko godina (2001.), gotovo da ni jedan relevantni recenzentsko-kritički tekst nije objavljen u korist ove vrijedne knjige. Takvo zapostavljanje samo govori o svijesti naših tiskovina za popularizacijom domaće riječi, te za skretanjem pozornosti na nešto važno, nama toliko navlastito i, na žalost, pred pragom gubljenja i zaborava.

Iako namjeravamo govoriti o svesku koji se rasprostire na usve stotinjak stranica, on predstavlja svojevrzni *opera omnia* projekt, jer su u nj uvrštene sve pjesme što no bijahu u šapirografiranom obliku publicirane u ranim osamdesetim godinama sad već prošlog stoljeća. Podsjetimo se, to su bile zbirke *Bruške pisme* (1985.) i *Druge bruške pisme* (1986.), objavljene u vlastitoj nakladi. Knjiga *Kad son ono molo bila* dobila je ime po pjesmi koja se u njoj nalazi, a jedina razlika s prijašnjim dvama ishodišnim modelima zrcali se u razmještanju pjesama po stranicama. Naime, pjesme nisu donesene poštivanjem kronologije prvotisaka, nego su izmiješane i poredane bez ciklusa u kontinuiranu nizu. I dok je prvijenac Rudanove bio predgovorom blagoslovljen iz pera Šime Vučetića, Korčulanina, drugi je uvodnom noticom označio Petar Šimunović, Bračanin, eda bi ovaj saldo panoramskim pregledom nadsvodio njezin suotočanin, Tonko Maroević, Hvaranin.

Ni jedan čakavski pjesnik nema toliko uglazbljenih svojih pjesama koliko ima nedavno preminula hvarska poetesa Lucija Rudan. Gotovo da nema klapskog sastava koji nije u svoj repertoar uvrstio izvrsnu skladbu Dinka Fija *Bilo cviče omendula*, nastalu, naravno, u poetskom laboratoriju Lucije Rudan. Dakako, bijaše njih još puno, ali ovdje se zadržavamo samo na ovom najpopularnijem naslovu, budući da je tema isključivo literarne prirode.

U vrijeme kad je knjiga *Kad son ono molo bila* napustila tiskaru – spomenusmo, 2001. godine – poetesa Rudan još je bila na životu, iako već u poznim godinama. Rođena je u Brusju, pitoresknom seocetu na zapadnom dijelu otoka Hvara, 10. siječnja 1911., a smrt ju je zatekla 5. ožujka 2005. u Zagrebu. Vječno počivalište pronašla je na groblju u Bogomoljama, također hvarskom naselju, četiri dana nakon smrti (9. ožujka). Sav je svoj pjesnički staž posvetila čakavštini rodnog Brusja, te je koristeći se bruškim idiomom sastavila i svoj vlastiti kanconijer, ali i lirski oficij svojega mjesta.

Na svojim poetskim putešestvijima Lucija Rudan ponajviše se zaokupljala opismenjenim memoriranjem pamćenja Brusja, te se nije odveć zanosila umjetničkim vrednotama vlastite poezije. U nastojanju da registrira što je moguće više segmenata bivšeg načina života, Rudanova je zapostavila estetske kriterije, ali je zato kralježnicu svojih pjesmotvora ojačala dahom narodnoga kazivanja i duhom usmene poezije. Iako se to ne može svesti pod određene pjesnikinjinine kanone ili pravila, ona je povremeno izjednačavala tijela svojih kitica, ostvarujući podudarnost i u broju slogova i u rimi. Kao, recimo, u pjesmi *Ditić, tri kroja i jo*: “Došli su jedon za drugin/ iz nikeg dalekeg kraja,/ a puni mudrosti svake/ i svakeg bloga i sjaja.”

A ritam je jaka konstanta pjesništva Lucije Rudan. Čak i na onim mjestima gdje metrika i srok nisu glavni aduti pjesme, osjeća se vrlo impulzivan protok pjesničkih podražaja

i refleksa. Njezina se strofa ne kida, ne lomi se, stih nije banalan ni onda kad nema želju ambicioznom čakavskom pjesmotvoru mjerilom biti.

Pjesnikinja Rudan – iako je, eto, ostvarila nevelik opus – obujmila je široki spektar lirskih pejzaža, u kojemu su našli odmorišta brojni seoski originalni nauci, brojni likovi tadašnjeg, sad već prošlog, pokojnog života. Treba li i napominjati da se u ovom opusu pojavljuju motivi koji se reperkusiraju u gotovo svim kasnijim i kontemporalnim pjesničkim inventivama i inventurama. Spomenimo samo pjesme *Naša nona* ili *Moja mat*. Naravno da je i ovdje ustaljeni otočki rekvizitarij štono čine ga *Gomile*, *Masline*, *Jematva*, *Nevera*, *Naš mul...*, a potreba za evociranjem iscijeđenog pijeska u klepsidri bodulskog vremena sublimirat će se u radovima kao što su *Kad son ono molo bila*, *Kad je otac bi jidan*, *Kad je vrime od Božića*, *Kad smo hodili nazobat...*

Upravo naglasak na nonotu i noni otvara mogućnost selektiranja pjesama iste tematike iz svih čakavskih kanconijera dosad objavljenih. Jer, rekosmo, malo je koji dijalektalni Dalmatinac ispustio pjesmu u kojoj veliča svojeg djeda ili baku, te nepresušne vrutke i vertikale kolektivne i svake druge inspiracije. Motiv naboranog lica pod kapom ili maramom – nerijetko podbočen štapom ili zidom, klupom za sjedenje – oduvijek je bio inicijalnim punjenjem mnogom začinjavcu. Čitava paleta pjesmotvora signira odnos nonota spram sinu/kćeri, spram unuku/unuci, ali i odnos dotičnika u mjestu, u polju, u kamenolomu, u barci... Postojanje knjige u kojoj bi bila prezentirana *summa summarum* čakavskog bavljenja opjevanjem nonota i none, zacijelo bi obogatilo policu čakavske književnosti, te nadogradilo zavičajnu biblioteku vrijednim tomom i značajnom građom.

Pjesnički svijet poetese Lucije Rudan, ponovimo, ima svoju rotaciju i svoju revoluciju; kreće se i vrti u širokim zamasima, te sadrži velik asortiman otočkog i dalmatinskog, mediteranskog inventara. Vrijedan je zalog nakladnika da ekipira poetski opus rodonačelnice ženske linije hvarskog pjevanja XX. stoljeća. Poslije opusa braće Jure i Marina Franičevića pjesnički glas Lucije Rudan ostat će trajnim biljegom na dokumentu ne samo hvarskog stihopjevanja, nego stihopjevanja čitave dijalektalne Dalmacije i čakavske Hrvatske.